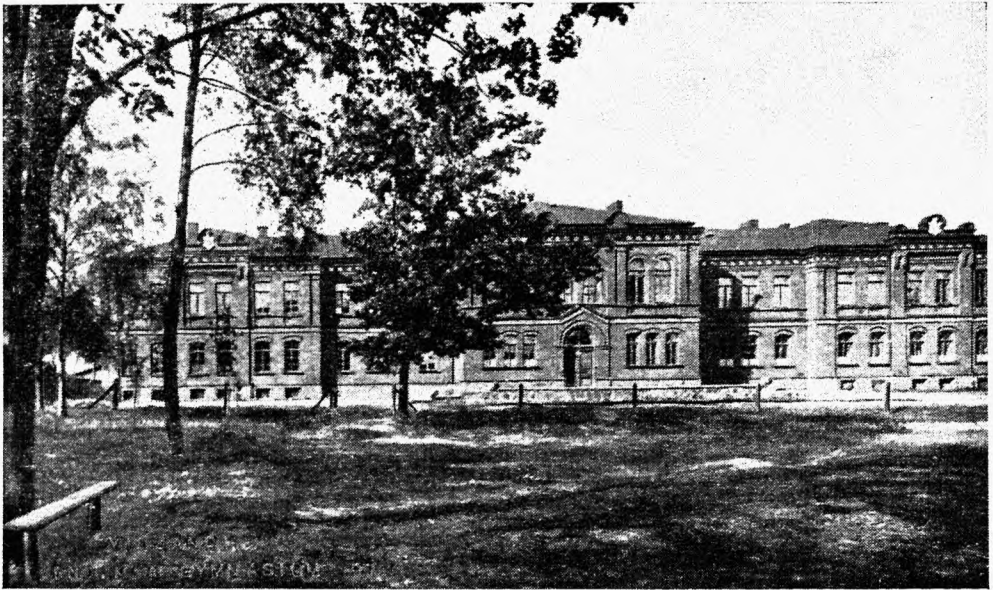

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI.

V AASTAKÄIK.

„Viljandi kongressi“

(E. Koolin. Keskliidu IV kongr.) aastapäeva puhul toome Vilj. maak. reaalgümn. maja pildi, kus nimetat kongress peeti. Ajakirjanduse teatel olla „koolipoisid“ ta oma kongressi aegu „maani maha lõhkund ja veega üle ujutand,“ ent nagu pildilt näha on ta aasta jooksul uuesti üles ehitet.

TARTUS

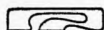
JAANUAR MCMXXIII

№ 3.

Küesoleva numbriga on maksuta kaasas I. noorsoo karskuskongressi kirjeldus.

Sisu.

Mõned mõtted. A. Lenotammi	lhk. 33
Noorusest ja igarusest. Hans W. Fischer	35
Millisena kujutleksin „Uudismaad“. AtA.	37
Koolireform	39
Noorsooliikumine välismail	43
Kitked-katked	55
Kroonika	47
Kirjavastused	48
Omis asjus	kaanel.
Pildid:	
Prof. M. J. Eisen	36
Dr. Rudolf Tamm	39
Julius Johannson.	42
Prof. Dr. Johann Bergman	44
„Viljandi kongressi“ aastapäeva puhul	kaanel.
Lisa: I noorsoo karskuskongress. J. Johannson.	

„Uudismaa“ toimetus

vajab kuulutuste korjajaid Tartus, Viljandis, Pärnus, Rakveres j. m. Tasuks 10—20% kuulutuste hinnast. Soovijad andku end üles „Uudismaa“ toimetusele, ligi lisades endi aadress ja vanadus.

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI.

№ 3.

V. AASTAKÄIK.

1922/23.

A. LENOTAMMI.

Mõned mõtted*).

II **).

Meie omas tillukeses Eestis elame kogu selle murrangu märksa kitsamates piirides ja vähema sügavusega kaasa. Meile on see kõik ainult kahvatuks peegelduseks, tihti koguni mitmekordseks. Oleme omas kultuurilises arenemises kaugel sellest kulminatsiooni punktist, mis Läänes esirinnas sammuvate rahvaste juures tingisid allamineku, ja pole lootust (vähemalt minul mitte), et meie kunagi sinna jõuaksime: nii nagu meie kultuur on ainult peegeldus, kaja Läänest, nii kajastub ka Lääne allaminek meil samasena allaminekuna. Meie kultuuripäike kulmineerib märksa madalamal, olles seejuures mitte tõeline päike, vaid ainult kuu, mis elab võõrast valgusest. Kängume enneaegu, kui kidur taim põuasel põllul, ilma, et endi tõsist, lopsakat õitsengut näeksimegi. Ja kui õitseme, siis on need õied sama kidurad ja viljatunud, kui päiksest kõrvetet maasikal (liivasel nõlvakul***).

*) Käesolevad read ei pretendeeri mitte teadusliku põhjendatavuse pääle, vaid tahavad olla momendi meeoleolu peegelduseks. Autor.

**) Ruumi puudusel viibind. Vaata „Uud.“ IV aastak. № 6.

***) Põhjendamata pessimism! Kultuuri kulminatsiooni üliharjadeni ei jõua kunagi terved rahvad, vaid ainult üksikud, need igaüks omal alal. Pole võimatu, et Eestiski mehi ilmub, kes omalerialal kulminatsioonini jõuavad. Ja massikultuuri poolest pole meie mitte viimased maailmas. Kui aga meil pole viimase tipuni arenend suurlinnaline elumaitsemise kultuur, siis pole ju sellest kellelgi kahju. Meie kultuur pole mitte ainult peegeldus Läänest, vaid selles on ka tugev kiht vana Soome-Ugri pärandust, mida ei tarvitse mitte alahinnata. Laenud Läänest pole alati mitte „pääliskaudsed“, vaid on igatahes mitmelgi

Meie praegune varade valmistamise kord ei jõua omas arenemises iialgi nii kaugele, et ta sureks loomulikku surma Marxi retsepti järele (nagu näib uskuvat V. Ernits*) ja küllap vist ka kogu Eesti sotsiaaldemokraatia), vaid ta püsib paremal juhtumisel nii kaua, kunni püsib samane kord Läänes. Sellepärast ei suuda ta meie juures lõpule viia ka oma ajaloolist ülesannet, mis tal täita. Ühes sellega on ja jääb ka sotsialismi õpetus ta praegusel kujul meil märksa kahvatumaks ja pääliskaudsemaks, enam sisseveo kaubana tunduvaks, kui Läänes. Ja kui juba ta kohta Lääneski tähendasin (Mõned mõtted I), et ta küpsematuna tundub, siis võib arvata, kui mannetuna esineb ta meil**).

Samuti ristiusk. Ajaloo käik kõigi seisusliste ja varandusliste kihtide vahekordadega on tahtnud, et ristiusk meil ennem kõik, kui rahvapärane inimeste südamete asi oleks. Meie kristliku kodumaa ajaloos oleks sarnased asjad absoluutselt võimatunud, millest räägib Schönherri draam „Usk ja kodu“ või leegion muid episoodide teiste rahvaste ajaloost, kus usk oli rahvale tõsiseks varaks ja juhiks eluteel. Meil on ta jäänd kunni tänaseni kodunemata sisseveo kaubaks, millega ka seletetav tugev oppositsioon ta vastu.

korral enam-vähem hingeliselt seedit või seedimisel. Meie rahval ei puudu ju üldiselt mitte kultuuri omandamisvõime! Ka väide meie enneaegsusest kängumisest on liialdet, olgugi, et meie üldtervishoid kuigi hästi pole korraldet ja et meil praegu alkoholism oma osa ohvreid nõuab. V. E.

*) Vaata V. E. joonealune märkus „Mõned mõtted I“ juures, „Uud.“ № 6, lhk. 132.

**) Meil on igatahes praegu tugev kapitalismi tõusuaeg, mis oletada lubab, et meiegi kapitalism siiski teat kombel õitsele jõuab, enne kui Lääne-Euroopas sotsialistlik revolutsioon tuleb, sest sõja-aegsete revolutsioonide aeg on mööda. V. E.

Meile, ma mõtlen muidugi mõtlevalle osale meist, on vanad jumalad tõesti surnud, sest meie jaoks pole nad üleni kunagi eland (välja arvat ehk juhused, kui nende vastu kroonult hingemaad sai!). Nende, s. t. ristiusu jumalate uuesti „ülessoendamine“ tülimate kohendustega, mis õnnestand on Läänes, on meil seetõttu märksa raskem, et asjaomastes ringkondades selleks senni nii vähe tahtmist ja püüdu on märgata *).

Järjekult: meie seisukorda Lääne omaga võrreldes, järeldub, et meie veel palju troostitumas olukorras oleme, kui suurrahvad Läänes. See on ka nii, ainult me ei tunne seda täie lõikavusega, tänu me pääliskaususelle; viimane ongi aga just tingit esimesest.

Otse ahastav on mõelda, kui pääliskauselt meie elame ja mõtleme **). On silmapilke, mil kuidagi lahti ei saa mõttest, et kogu me tegevus — noorsooliikumisest kunni parlamendini ja ministriteni — on ainult pääliskaudne järeelahvimine teistele, seejuures enamasti muidugi teadvusetu. Elame seepärast, et meil kord elu on ant ja nüüd enam midagi parata pole, kuna selle vabatahtlikuks äraheitmiseks otsustavus puudub. Kuid see elu on ainult laisk jalgade järelohistamine. Käime oma rada sama automaatselt ja mõtlematult, kui laiskväsind moonamees laupäeva õhtul paruni põllult koju minnes. Meie harilikult ei mõtlegi, ei taha ega suudagi mõelda, kes ja milleks oleme, miks teeme nii ja mitte teisiti (ma ei taha seega veel sugugi öelda, et meie alati ainult selle pääle mõtlema peaksime). Näeme vaid asju, ega mitte nende vaimu. Meil puudub selleks Mytyli ja Tylyli imemüts (v. Maeterlinck'i „Sinilind“). Olgu vahest ehk harva, mõnel hardal üksindustunnil sähvab mõni sügavam mõte läbi ajude, ent selle kinnipüüdmiseks oleme liiga kohmakad ja liiga vähe on neid hardaid minuteid, sest meie ei armasta üksindust,

vajades oma naiivsuses ikka seltskonda ja seltskonnas mõistliku kõneaine puudumise korral vaikimise asemel labast lobisemist *).

Kui viimasel ajal aru saama on hakat hingekultuuri puudumisest ja ta vajadusest siis kipun siingi pessimistina nägema võõrast peegeldust; päälegi ollakse sellegi vastu liigkühl ja tuim. Ometi peaks see kajama hinge sügavusist ja mitte vähem kohutav-mõirgavalt, kui nälgija kisendus leiva järele.

Isegi me tundmusist kõrneim ja jau-neim — nooruse armastus — pole pääsnud labastumise ja blaseerumise Kolgatast. Sellegi oleme teind moeasjaks, mille üle ei keeldu hirvitamast me ise ega laskmast hirvitada teisi. Vähe leiata kooliplikat, kel poleks kümnet „kavaleeri“, ja ümberpöördukt. Ja kõigi vastu ollakse „südamlik“, „õrn“! **). Kuid kuulake ainult, mis räägitakse selja taga! Kui palju selleks pääliskausust ja simulatsiooni tarvis!.. Ent kõike seda jätkub. Narr, kes julgeb olla erand!

Välistest kommetest ei maksa kõneldagi. On juhtumisi mis näitavad, et seda pääliskausust, mis kohati üsna metsikuseks muutub, hakatakse isegi „filosoofiliselt“ põhjendada, see muutub ilmavaateks! Selles hakatakse nägema nooruse moderni „protestivaimu“!

Liiga vähe vist oleme kannatand nii rahvusena, kui isikuina, ehk kui oleme, siis ainult väliselt. Kannatamine harilikult jaunistab, süvendab. Või oleme liiga palju kannatand, et oleme kannatusist jäänd tõntsiks?

Kus pääsetee kõigest sellest? Kas rahvusluses? Kosmopolitismis? Või lihtsas õpitundide pähetuupimises (à la J. Mooses ja Tartu Kommertsikooli Õpilaste Ring A. Jürgensteini isalikul õnnistusel)?

*) Mõtlemine ja teadlikkus on igal isikul eri sügavusega ja et see meil üldiselt liiga sügav pole, nagu suuremalt osalt mujalgi, on ju õige. Erilist sügavust saavutab mõtlemine ja teadlikkus muidugi ainult üksikute juures ja seda jällegi erisilmapilkudel eriulatuses. V. E.

**) Ma ei kirjuta seda mitte selleks, et ajaleheneegritelle põhjust anda süllapikuste „tohubahudega“ noorsoo moraalsest langusest ilusat puhast paberit makulatuuriks muuta! Autor.

*) Ka usu kohta liialdab autor. Jätame kõrvale usu sisu, kuid usulist hingeelu on meie rahva hulgas siiski olemas olnud võrdlemisi puhtal kujul, on seda ka praegu. Muidugi on usulist ülipotentsi meil sama vähe, nagu mujalgi. V. E.

**) Ma ei taha enese ega nende ridade kohta mitte erandit teha. Autor.

Kas ei küsiks parem igaüks eneselt kord, palju on ta elus otsind sügavusi, palju iseennast? Palju oleme igatsust tunnud vaikuse ja üksinduse järele? Kas ei esine siis rahvusküsimuse ja kosmopolitismi kõrval uus, kolmas probleem: **individuaalse hinge- kultuuri tarve?**

Viljandi kongressist on mulle meelde jäänd iseäranis üks Võru õppuri V. Kaaveri lause, mis oli ehk mõistlikum tuhandest teisest: „Enam filosoofilist kultuuri!“ *) Lisaksin sellele veel (mis küll peaaegu üleaurune): „ja rohkem ja uuring otsimist iseene järele!“

4 mail, 1922.

HANS W. FISCHER.

Noorusest ja igarusest**).

Õigel noorusel on kaks lippkirja: Võin kõik ja ei pea midagi; jumalikum vabadus. Sest senni kui inimene lõpulikult kujunend pole, ei tunne ta mingi kütkeid. Noorus on kõigi igavene lootus, kes mingi kuju juba taband ja seda ilmale kinkida tahavad. Nad teavad, et igaüks, kes kindlale seisukohale asendund ja võimaluse võimaluste üle kaotand, raskesti omast asendist vabastetav on. Noorus aga on liikuv, valmis julgele teole, ja ei ole veel olnud ühtegi suurt mõtet, mida noorus poleks edesi kannud.

Kel midagi ütelda, pöördugu noorsoo poole.

*) Iseenesest on see väide „Noor-Eesti“ omaaegse loosungi kordamine. See ei tõe seda muidugi mitte tarbetumaks. V. E.

Minu arvates oli „Noor-Eesti“ liikumise terav ots pöörat siiski esteetilise revolutsiooni läbiviimiseks, mis ka sündis, kuna filosoofilise kultuuri istutamine meie oludesse enam kõrvale jäi.

A. Lenotammi.

***) Toome siin „Junge Menschen“i järele Saksa vanema pedagoogi Hans W. Fischeri kirjutuse ta raamatust — „Die Schädelstätte. Von Menschen und Kaffern“, mis aitab meile selgitada Saksa noorsooliikumise põhimõtteid. Tehakse kindlat vahet noorsoo ja nooruse vahel ja sellega on nende liikumine mitte noorsoo, vaid just noorsooliikumine.

Sõna igarus (Alter) oleme toond seepärast sisse, et vahet teha füüsilise ning vaimlise vanaduse vahel, milline kuuluks just viimase terminiks.

Siin on tal kõige rohkem väljavaadet oma sõna ja väärtuse vastuvõttu näha selle barbariseerimata, nagu see tavalisti viisiks.

Teadagi, on ka barbariseerund noorsugu. Ent igale lainele järgneb aastaastalt ikka uus, hoovates põhjatamast rikkusest; ja järgnegugi tardumine sellele nii ruttu, siiski on ta ikka keerlev, painduv, pääletormav liikumine, uuestsünd ja elav jõud — jälle kohal.

On olnud ikka tõsise igaruse päähooleks seda rünnakut taltsutada ja korraldet radadesse juhtida, noorust sunduse ja peibutustega omast otsustusvabadusest loobuma avatleda, ja nende jõujäänuseid tsivilisatsiooni veskiratatale juhtida. Alles siis, kui see nooruse orjastamine saavutet, on tsivilisatsiooni kestvus täiesti kindlustet. See on tihti enamasti õnnestund, ent ialgi täiesti. Ikka hüppavad taltsutamatumad näidat teest välja. Ning vist on salakavalam igavese igaruse abinõudest see, et nad nooruselle õiguse annavad võimalikult rumalal viisil end täismõllata, et riisuksid sellega endilt ülevoolava jõu.

Nad kardavad nooruse ohjeldamatust kaugelt vähem, kui nende tõsist ja ühendet jõuteadvust. Igaüks, kes end nooruse sekka loeb, soovib nooruse vabadust, soovib, et noorus ise end katsuks, prooviks, ise valiks, enne kui otsustaks, ja siis vabalt oma terve ihu ja hingega mingi asja teenistusse rakenduks.

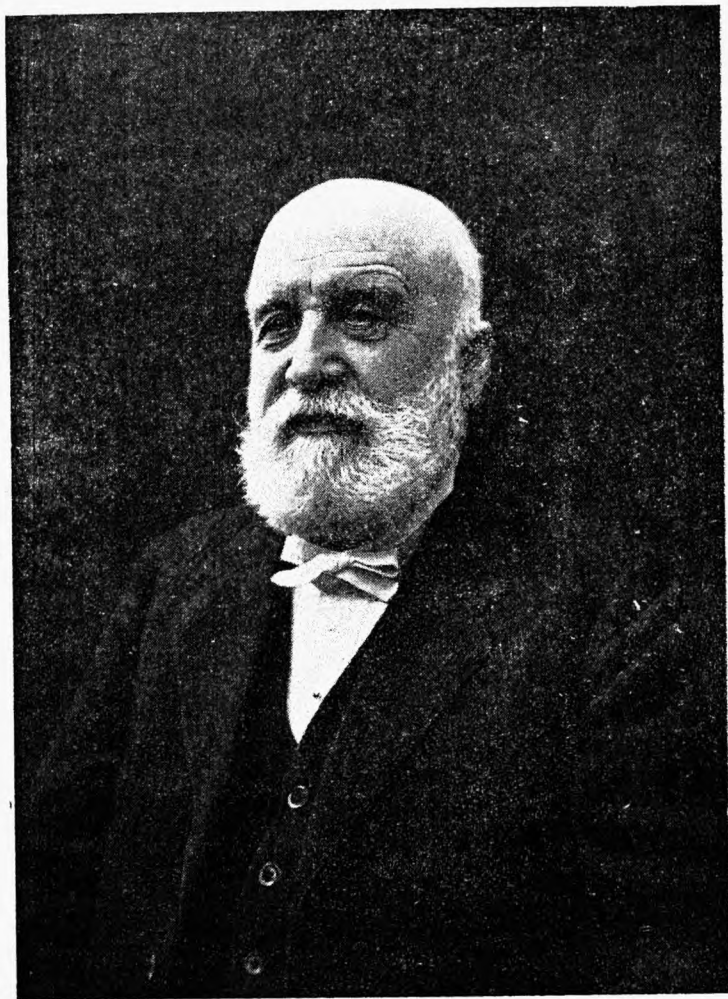
Seda vabadust ei või keegi temale anda, ta peab selle eneselle võtma; ning ta on selle eneselle võtnud. Noorusliikumine on meie aja ilusaim suur liikumine, mitmევորra ilusam veel, et ta tervest me rahvast läbi läheb ja vaid need kõrvale jätab, kes hirmul on oma tsivilisatsioonist garanteerit söögimolli pärast.

Kui rohkem ei saavutetakski, siis oleks seegi ülikallis et kõigi suurte vaimliste ärituste pinevus ja kestvus kasvand on, et oleme sattund uude elurütmi, mis kindlustet mitte närvidest vaid verest; mitte moodust, vaid väärtusest; mitte konjunktuurist, vaid tõest. Aeg saab jälle küpseks, mil küsimuse asemel: mida kohustet olen tegema? küsitakse: mida pean ma tegema? Ja meie, kes me mitte ikka, oh ei, ent siiski vähemalt oma olemasolu teat punktidel nii ja mitte teisiti ei küsi, meid

päästetakse ühel päeval kord üksiklusest ja tõstetakse kaasa voolust, mis kasvamas.

Kui vaid noorus peab, mida lubab. Sest seda ei tohi kunagi unustada, et ka kaunim noorus pea ikka vaid lubamine on, ja ainult igarus surmasilmapilgule tõendab, mis keegi oli.

Elavast ei või keegi kohut mõista. Kui siis vaid iseendast. Sest kõige rohkem teab igaüks ise, millised võimalused temal peituvad; ja senni kui ta elab, ei ole ükski võimalus surnud, kui ta neid ise mitte ära hukand pole.

Prof. M. J. Eisen.

I. noorsoo karskuskongressi aujuhataja, pühitses hiljuti oma 60. a. sünnipäeva.

Senni kui keegi veel võimalusi eneses kannab, jääb ta nooreks. Sellep ongi orjad ikka vanakestetaolised, isegi kui nad koolipingil istuvad, ja inimesed ikka noored, kui nad ka juba piibllilise vanaduseni jõudnud.

Nende viimne võimalus kustub alles siis, kui nad viimse sihi saavutand; ent see ei kustu mitte pimeduses, vaid hiilguses, mis

igavese tulena ta hauale põlema jääb. Muidugi on ka teel sihini võimaluste kaotus tihti möödamatu. Isiklus saavutab tihti kiirgavateäärjoonte asemel, mis talle tee vabaks jätavad kasvada kõigist külgedest, kindlad piirid, ent tormab sellevastu uhkemini ja kõrgemalt sihi poole.

Kellele siht kõik on, see tunneb igane-

mises troosti ja lunastust, mis alles surma läbi täiesti kinnitub.

Sest noorusel on olemas hurmava lootuse kõrval veel tume hirm kaduda tõestumatult.

Mõningate juures on see nii suur, et terve nende jõud käristub kannatamattuses teada saada, mis nende olemasolu siht ja lõpp on.

See on noorte ohvrisurma ürgläte, olgu siis, kas nad ohverduvad mõnele suurele ideele või tööle, mis nende edesielamiseks mingit jõudu enam ei jäta.

Kes sellest hädaohlikust momendist välja tuleb, see kõveneb aast-aastalt: vahel isegi nii kindlaks, et ta end igast noorest vahvamt mängule heidab, kindel olles oma saatusse, mis teda senni ialgi hätta pole jätnud.

Te noored, keda armastan: ärge uskuge, et elu lõpeb juuste hallinedes. Oleks see nii, poleks me tervel noorusel mingit mõtet. See on temas aga vaid niikaua, kui kaua nooris esimene säde ja tuli on kaugemaks sihiks, mis nende elutee tasuks.

Mitte see ei ole häa, oma nooruselle koputada, teda kingina hoides, vaid noorust omada võidet varana. Ta kestab sellel ka küpses eas, kes enese jõudu tunneb ja sellest proovi andis; nii nagu õun tervete mustade seemnetega kindlasti sama noor on kui lopsak õis ja mädand õun sama vana nagu rikut õis. See õun, mis viljana seisab, ei ole mitte sugugi vähem noor, sest et ta veel kord algusest pääle hakata võib, ja kõigi õite mõte läheb sama sihi poole.

Ei ole õige, et iganemine hirmul on, kui me vaid oma „mina“ omame. Hirm hirmu pärast kaob; iga aasta võib uus vabane mine olla.

Mida ütled sina: sul oi ole kunagi hirmu olnudki? Siis, kõigekallim, ei ole sul ka kunagi õiget mehisust.

AtA.

Millisena kujutleksin „Uudismaad“?

Küsimus, millise kuju endale „Uudismaa“ lõpuks peaks omandama, on olnud tema algusest saadik üks raskemaist ja vaidlusalusemaid. Ma ei tahaks jätkata omalt poolt meeeldi enam seda vaidlust, päälegi kui

minu isiklikud mõtted sel puhul ei või kii delda isegi sellega, et nad tulnud on vahetumalt keskkooli „noorte“ seast. Kuid ma olen siiski kuulnud siit ja säält nii mitmeid arvamisi ja arvustusi „Uudismaa“ kohta, arvustusi mis osalt põhjendat, osalt kahtlemata aga ka väärkäsitusest on tulnud, et ma siiski tarvilikuks arvasin püüda pisut laiemalt mõnda ala selgitada. Vahest vabandab „Uudismaa“ lugeja seekord minu programsuse, selle „üldilise“ kõnelemise millest muidu vähe hoolin. Ja vahest vabandab ta ka, kui siin tuleb puudutada asju, mis mitmeile tõesti on ja veel enamate poolt arvatakse isegi olevat juba küllalt kuuld ja teat: nagu näha pole nad kõigile siiski mitte nii küllalt selged. Kirjutaja hellitab lootust, et need read kõigepäält, ka just vanemates ringides vähendavad etteheiteid „Uudismaale“ ja ehk koguni kutsuvad neid tema suuremale toetamisele.

Praegune moment Eesti kultuurelus?

See on paratamata veel suur ehitamise ajajärk. Niikaua kui maailmas siiski on erikeeled ja seega ka erirahvused, võivad need maailma kultuuris kaasatõttada ikkagi ainult oma sulut keele piiris võimaliku kõrguselle tõustes, oma isiklikku kultuurilise majapidamise üksust võimalikult iseseisvundades. Selle võimalduseks on poliitilisel iseseisvusel, mille kätte oleme võitnud, väga ääretu suur tähtsus — aga see pole siiski kaugeltki kõik. See on ikkagi ainult enamvähem väline vorm ja alles selle sisust ripub, kui palju ta on soodne või koguni takistav pääasjale — iseseisvale kultuurilisele arengulle, kultuurilisele tõusule. See pole üheaastase vahvusega võidetav vaid pikalise tööga, selle siht pole nii kägakatsutav kui poliitiline rippumattus, selle olemuse ja teede üle on vaja veel palju juurelda ja selgitada. Siin on kõik veel algvel, see nõuab praeguses suurejoonelises ehitusajajärgus veel kõikide kaasmõtlemist ja kaastõd. Vaja on energiat, tööjõudu. Siht on üldjoontes olemas, võimalused on ka enamvähem olemas.

Noorsoo tähtsus sel momendil.

Meie rahva nõrkused on — meie väiksus ja meie kultuuriline õredus, noorus.

Esimesele võib teatavat abi leida võimalikult kaugeleminevas lähenemises hõimrahvastega. Teise kõrvalduseks aga aitab enim kaasa: võimalikult arvurikka ja võimalikult kultuurilise, teovõimsa ja vastutustundelise uue põlve, eriti haritlaskonna kasvamine, võimalikult ruttu.

Seega on noorsoo kasvatus just praegusel ajajärgul otse tähtsaim ülesanne ka riiklisest seisukohast. Kuidas see õnnestab, sellest ripub, kas see väline kättevõidet vorm jõuab omale küllaldase sisu saada või ei.

Ja jaa, ütlevad vanad, seda me teame juba ammugi. Tõsi küll, see on siis kõigile tuttav.

Selleks on vaja kirjandust, kirjandust, kirjandust!

Usutakse liig palju õpetajasse ja liig vähe kirjandusse! Isegi põliskultuurides, ajaga kasvand väga hää kooli ja õpetajaskonna juures on selle tähtsus määratu, sest just kirjandus on, mille kaudu välismõte tungib kõige ligemale inimese oma mõttesse, mis oma suurusega kõige enam on omane kasvatama intelligentsust. Mis siis veel meil, kus kool nii noor, kus õpetajad alles suuremalt jaolt ise on õppijad! Häägi õpetaja hääl aga ei ulata kaugemale oma klassist. Miks annate üksi kooli, koolimehed, andke ka kirjandust! Miks kõnelete ainult paari-kolmekümne õpilasele, kirjutage, kirjutage kõigile! Miks kaebate noorte üle, miks ainult siunate ja keelate — kirjutage, näidake mis vaja on teha, näidake kõigile! Pigem puuduge mõnikord tunnist, pigem osake mõnd asja vähem — aga osake kirjutada! Üks on ainult väheselle hulgale ja seks momendiks, teine aga kõigile ja alatiseks, seda loeb kogu maa noorus ja loeb siis kui tal seks enam huvi on, mitu korda, mitte ainult lõhut tähelepanuga, päälesunnit tunnis. Mitte üksi õpiraamatuid ei tarvitse noorus vaid ka muud. See kõik käib muidugi ainult nende väheste kohta kes võiksid kirjutada. Kes aga mitte ei oska — see ärgu ka arvustagu.

Kuid juba hakkabki soetuma ka kirjandust. Eesti Kirjanduse Selts on teostama hakand suurejoonelist programmi

ilukirjandusliku ja populaarteadusliku lugemismaterjali andmiseks. „Lastekirjastik“ toob seda lastele 8—12 aastani, „Jutukirjastik“ sisaldab umb. 12—16 aastasele noorsoole põnevat ja lugemaharjutavat ilukirjandust, „Maailmakirjastik“ toob maailmakirjanduse tähtteokseid puhtesteetilise valiku järel ning peaks olema maitstav ka kõige nõudlikumaile.

Samuti hakkab süstematiseeruma noorsoo ajakirjandus. „Laste Rõõm“ ja „Lasteleht“ on määrat 8—12 aastaseile, „Vikerkaar“ oma enamasti põneva tõlkekirjandusega on huvitav juhtumishimulisele noorsoole 11—15—16 eluaastais. Kui elujõuliseks tõuseks mõni skoutide ajakiri, siis peaks see vastama ka umbes sellele eale. Kuid sellest üksi pole ometi veel küllalt.

„Uudismaa“ koht noorsookirjanduses.

„Uudismaa“ on noorsookirjandus — aga teda ei tohi mitte segada eelmistega. See peaks endastki selge olema — aga paljudelle meie kooli ja ajalehemeestele pole ta seda kahjuks veel mitte.

„Uudismaa“ on määrat nooruselle sel ajal, kus selle n. n. „ilmavaade“ kujuneb, alates umbes 15—16-ndast eluaastast ja lõpetades vahest 20—22-ga. Sel ajal ei olda ometi mitte rahul enam mõne põneva seiklusromaaniga, mõne omateht elektriaparaadiga või ainult spordiga — kust üleminnakse tantsuõhtule. Vilets olekski see noorsugu kui ta rahulduks ainult sellest. Rahulikud ja korralikud kodanikud võiksid sellest küll veel tulla, kuigi vahest tuimad ja pisielutsejad — mitte aga laiavaatelised ja vastutustundelised harit inimesed, mida me vähemalt keskkoolist juba ootaksime.

„Ilmavaade“ tähendab ilmahindamist, seisukohavõtmist oma ümbruse vastu, oma sihtidest teadlikuks saamist. Selleks seisukohavõtmiseks peab noorust äratama, teda selles juhtima, temale nõu andma — aga temale peab seks andma ka vabadust, võimaldada eneseavaldust, lasta iseseisvalt mõelda ja neid mõtteid ka välja öelda. Oleks aeg, oleks viimne aeg, et kõik meie vanad „lapsed“ ja lapsikuks läind „vanadki“ ükskord aru saaksid: „Uudismaa“ ei ole „laste“ ajakiri!

„Uudismaalt“ ei tule nõuda, et ta „lapsi“ õpetaks, et ta üldse alati ainult õpetaks. „Uudismaa“ on ise veel mitmeti otsimiste ajakiri ja kõigepäält: otsijad noored inimesed on tema lugejad. Nendele peab ta vastu tulema, neile kergendama seda otsimist, neid juhtima. Tema oleks määrat kõigile keda veel üle üldisedki asjad huvitavad, kes veel ka üldküsimustele mõtleavad, mitte veel pole spetsialiseerunud ühel erialal. Tema on määrat neile kes huvitust tunnevad veel igasuguste vaadete vastu, kes mitte pole tarretanud üksikute voolude või parteide veendumustes. Neile, kes tõesti ilma veel „vaatavad,“ kes „ilmavaadet“ püüavad endale kujundada, kuid kel seda veel ei ole, kui mõistame „väljakujunend ilmavaate“ all täiesti kindlat ja üksikasjalist nähtuste ja väärtuste hindamist.

Kuhu need noored väliselt kuuluvad pole tähtis. Muidugi on nad kõigepäält keskkooli vanemate klasside õpilased, kuid miks mitte ka vastava ealine muu noorsugu, kel samuti oma ea ihk ilmavaate järele. Ja miks mitte ka üliõpilased, vähemalt esimesil aastail, kes veel pole uppund oma teadusse, keda veel ei rahulda harilikult ikka liig „vanamehelikud“ üliõplaste häälekandjad, veel vähem aga omas enamikus nii vaimuvaesed üliõpilasühingud, mis küll määratu aja raiskavad, iseendast aga annavad ääretu vähe midagi väärtuslikumat ja vaimsemat. — „Uudismaa“ ei pruugi olla mingi keskkooliõplaste ametiühisuslik häälekandja, ei.

(Järgneb).

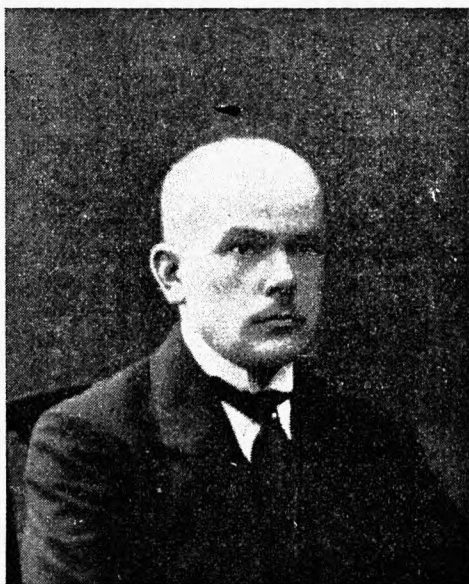
Koolireform.

Rahulolematust oleva kooliga ja selle reformi nõuded heljusid varem väga tihti noorte päädes ja heljuvad praegugi, sest kes saaks salata, et meie kool kõigist siamaalseist uuendusist hoolimata veel paljugi soovida jätkaks.

Eriti on õpilaste omavalitsuse küsimus koolis mitmel pool päevakorral olnud ja on osalt praegugi. Kuigi ses asjas initsiatiiv õpetajalt ehk koguni meie kooli juhtivalt kõrge- mailt asutusilt tulema peaks (on siin ju tegu puhtpedagoogilise nähtusega), ei tohiks see siiski

ka õpilasil huvituseta olla. „Uudismaa“ № 7 (II aastak. 1920) leidub selle kohta huvitavaid faktilisi andmeid Saksamaalt („Üleskutse õpilastele“). Siinkohal toome mõned kohad M. Kampmann'i huvitavatest „Pädagogilistest reisimuljetest“ (Postimees №№ 223, 224, 225 ja 226 s. a.), eriti äramärkides õpilaste omavalitsuse küsimust, lootuses, et neis avaldet mõtted meiegi oludes teostetavad on.

* * *

Dr. Rudolf Tamm.

I. noorsoo karskuskongressi juhataja.

„Teoreetilist ja süsteemilist kirjanduslugu reformi koolides enam ei õpetata. Tema asemele on astunud õige alandliku nimega kirjandustundmine (Literaturkunde). Seda ei ammudata jällegi seesugustest kokkuvõtetest, kus paarisaja lehekülje peal kogu kirjandus läbi ratsutatakse ja iga kirjaniku ning teose kohta kaks kolm rida öeldakse. Kirjandustundides harutatakse üksikasjaliselt ilukirjanduse tähtsamaid tooteid, püütakse neisse iseseisvalt süveneda. Koduseks tööks on teoste lugemine, klassis esitatakse nende sisu, millele esteetiline analüüs järgneb. Ka põhjanevaid kirjanduslugusid lastakse kodus lugeda. Õppetunnid pühendatakse põhiteemade harutuseks, katsutakse probleemide kallal jõudu. Nimetan

näituseks mõned tunnid, mis mu juuresolekul antud: õpetaja Grosche Spandaus käsitles Schilleri ilmavaadet tema luuletuste põhjal. Nestleri juhatusel harutas ülemlütseumi klass Leipzgis Ed. Mörike lüürikat ja naisseminaari vanem klass prof. Reinhardi juhatusel Gretcheni psühikat Geothe „Faustis“. Kolme väga tuttava õhtulaulu varal näidati prof. Schmiederi kirjandustunnis Leipzgis võrdluste ja tundmuste eritlemise kaudu, missuguse arenemistee lüüriiline luule senini läbi käinud, kuidas nimelt Paul Gerhardi laulus „Nun ruhen alle Wälder“ abstraktsete mõistete ja moraaliga opereeritakse. Mathias Claudius omas „Der Mond ist aufgegangen“ tendentsi taga ajades refleksi karkudel kõnnib, kuna uuemal ajal O. Bierbaum laulus „Die Nacht ist niedergangen“ tõsist elevusluulet loob ja õhtuteemat lüürilikes luules intuiitiivselt käsitleb. Niisugustele otsustele jõudsid tiitarlapsed iseseisvalt, ainult siin ja seal seadis õpetaja mõned uued vaatepunktid üles. Mul kui hospitandil oli lõpuks võimalik veel selle peale tähelepanu juhtida, et niihästi Claudius kui ka Bierbaum siiski Gerhardi mõju all on seisnud, laulust „Nun ruhen alle Wälder“ tõuget on saanud, sest imelik küll, kõigel kolmel õhtulaulul on sama rütmus, sama värsimõõt, sama salmiehituski ja võib neid sama viisi järele laulda. Järgmises tunnis kavatses herra Schmieder terve rea lüüriilisi laule esitada ja õpilastele ülesandeks teha, praegu leitud tunnuste varal ära määrata, missugusest ajaloolisest arenemisjärgust igauks laul pärit on, seega luulestiili ja laadi järele luuletuse vanadust katsuda leida.

Ajaloo õpetus töökoolis nõjatab ajaloolistele allikatele, dokumentidele, mälestusmärkidele. Kuivad, konspektiivsed õpperaamatud heidetakse kõrvale, nende asemele astuvad ajaloolised lugemikud, mille kokkuseadmiseks algallikaid tarvitatud. Ilma ettekandeta ehk õpetaja ettejutustamiseta vist läbi ei saada, kuid suurel määral lastakse õpilasi tähtsate ajalooliste teoste üle referaate kirjutatada, mis siis klassis üheskoos läbi harutakse. Juhtusin Friedebergi seminaaris seesugusesse ajaloo tundi, kus herra Bocki juhatusel parajasti sotsialismi esinemisest ajaloo näitelaval kõneldi.

Õpilane Wilchert tõi referaadi „Karl Marx

ja tema peateos“ seesuguse põhjalikkuse ja tõesedusega esile, et suurt enam soovida üle ei jäänud. Noore referendi objektiviteet selle muidu nii tulekardetava teema juures ei löönud vankuma. Referaadi järele ei võidud kuidagi otsustada, kas referent isiklikult marxist on või mitte. Alles tunni lõpul kuulsin tal olevat kindlad kodanlised vaated. Nii asjalikult võis ta rääkida.

Et siin koolitööd uues vaimus tehakse, on käegakatsutav. Sellele sisemisele reformile vastavalt on mõnes kohas ka välist koolikorda muudetud. Friedebergi seminaari vanemas klassis ei ole õpilasi enam nagu harilikult üksteise selja taha asetatud, vaid koolipingid on ringiks seinte ääre seatud, kooliõpetaja laud on ringi lüliks. Õppetund kujuneb läbirääkimiste koosolekuks, kus õpetaja koosoleku juhataja osa etendab. Õpilased tõstavad ühtelugu käsi sõnavõtmiseks, mõttesädemed lendavad siia ja sinna, eksitakse ja õiendatakse, lastakse sihist mööda ja pihta. Nagu kuulsin, istutakse sellepärast klassis ringi kujul, et kõnelejad üksteisele saaksid otsa vaadata, näoilmeid ja sheste tähele panna. Kõneldakse veendumusega ja loomuliku rõhuga. Ei ole enam endisele koolile omast monotoonset ülesütlemise tooni, ei ole ainet ega mahti kuskil teise selja taga midagi maha lugeda; pikemate kõnede esitajad asuvad klassikateedrile. Ühesõnaga, siit saab mingisuguse kooliparlamendi mulje. Võib olla, liialdatakse hariduse formaalse külje rõhutamises; võib karta, et nii õpilaste tundeelu süvendus, mida hea kooliõpetaja vaimustuses ja sütitavas üksikkõnes kergesti saavutab, poolikuks jääb. Võib koguni seda karta, et teadmiste tasapind klassis sugugi ei tõuse ehk väga aeglaselt tõuseb, kui kooliõpetaja ainult passiivseks pealtkuulajaks jääb ja õpilased iseendid õpetavad. Sel viisil õpetab ju elukool ja meie taadid on sealt väga palju tarkust saanud, kuid selle saamiseks lõpmata palju pidanud aega viitma. Ja kui koolid just sel viisil peavad õpetama, nagu elu ja ümberkäimine seltskonnas, kas siis koole üleüldse veel vaja? Nõnda harutas keegi Saksa ametivend Thüringist, kes ka töökooli hospiteerima tulnud ja uksest välja minnes käega heites sõnas: „Der reine Zeitvertreib!“ Sõnasin talle: „Kuulame ikka lõpuni.“ Töökooli liikumine

pole veel mitte pädagoogilise mõtlemise viimne sõna, küllap tuleb talle õiendajaid ja täiendajaid, kuid üks asi on selge ja kindel: igasugune tulevikukool peab töökoolist tingimata kaht juhtsõna omaks võtma: õpilase isetegevus ja isiklik läbielamine.

Huvitav nähtus on seegi, et töökool tähtsal määdul vahekorda õpetajate eneste keskel ja õpetajate ning õpilaste vahel parandab. Töökooli põhimõte läbiviimine nõuab õpetajalt suurt eruditsiooni. Ei saa mitte enam üheainsa teatava aine õpetaja olla, vaid peab hästi ka teisi õppeaineid tundma.

Läbirääkimistel puudutakse ülitihhti teisi õppeaineid, seotakse, koondatakse, luuakse sünteesi. Seks on tarvis, et kooliõpetajad eneste keskel ühistele waadetele välja jõuavad, mõttes ja arvamistes kokku lepivad! Nii areneb vaimline kokkukõla ja selle läbi omandavad ka õpilased ühtlased harmoonilised vaated.

Töökool aitab antagonismi õpetajate ja õpilaste vahelt kaotada. Mida muud tähendab see laialdane nähtus, et keskkoolide juures õpilaste keskel kõiksugused rühmad ja ringid tekkinud, kui seda, et harilik kooliõpetus õpilasi veel ei rahulda. Rühmad ja ringid näivad õpilaste huvidereas pealegi esimesel kohal seisvat, kuna harilikud koolitunnid kõrvaliseks asjaks kipuvad jääma, sest et neis igavust tuntakse. Kus töökooli mõttes õppetunde antakse, seal on õpilaste rühmad, ja ringid peaaegu kadunud. Kui ennelõunastel õppetundidel vabalt läbirääkimisi peetakse, õpilased oma huvidele juba õpetuses eneses rahuldust leiavad, neile õppetundides kõikide küsimuste lahendust ja mõtete väljendust võimaldatakse, siis kaotavad pärastlõunased rühmade ja ringide koosolekud igasuguse mõtte ja tarbe. Seda võisin koolides, kus hospiteerisin, koha peal konstateerida.

Nii siis juhib töökooli mõtte läbiviimine ka õpilaste püüded ja kogu energia sügavasse ja loomulikku sõiduvette. Töökool annab õpilastele mitmekesisist ja huvitavat iseseisvat kodust tööd, et neil enam aega ega tarvitust pole otsekohesest koolitööst kõrvale kalduda.“

* * *

„Kooliõpilaste iseseisvatest ettevõtetest teenib laiemat tähelepanu see viis, kuidas Friedebergi seminaari kasvandikud eneste keskel omavalitsuse sisse seadnud ja iseendid kasvatavad. Internaatides seminaaris polegi, vaid kõik kasvandikud elavad laiali, linnas üüritud korterites. Sellegi pärast moodustab õpilaskond hästi organiseeritud kogukonna, kes endale seadusi annab, nende täitmise üle valvab ja nii oma liikmete kohta pädagoogilist mõju avaldab. Kooli vaimu iseloomustab see õige kujukalt, missuguseid seadusi seminaarikasvandikud enestele annavad, mida nad enestele eesmärgiks seavad. Paigutan siia õpilaskogu omavalitsuse määrustest üldlase, sissejuhatava osa.

„Täht suretab, kuid vaim teeb elavaks. Sellepärast on üleskirjutamata seadused kõige paremad. Aga nende jaoks, kes teisest elu- ja vaateilmast tulevad ja veel tähte vajavad, antakse järgmised üldlased juhtnöörid, et nad vaimu poolest kergemini koduneksid. Oletame, et igal kaasõpilasel on hea tahtmine neid juhtnööre omaks võtta, vastavalt sellele sihile, mis igaüks endale seadnud. Ses õppeasutuses peavad üles kasvama ihu ja hinge poolest terved, õrnaltundvad, teovõimsad inimesed, kes valmis rahva õpetajatena ja kasvatajatena oma rahvuse ülesannete sihis töötama. Kasvataja raskem ja praegusel ajal kõige tähtsam ülesanne on kooliõpilase kõlblisi jõudusid arendada, s. o. kõige pealt aukartust headuse ees ja tahtmist headuse poole püüda, aukartust nimelt selle ees, mis meile püha peab olema, tahtmist seda teha, mis heaks peetud, iseenese üle valitseda ja kohusetunnet tugevaks kasvatada. Seks on õpetajal ja kasvatajal ainult siis jõudu, kui ta ise omab aukartust headuse ees ja tahtmist headusele anduda. Seminaari õpilaskogu liikmelt oodetakse, et ta alati püüab oma elusihide kohaselt tõemeeles töötada, et oma elusihiti silmast ei kaota, enese ja kaasõpilaste juures ei salli, mis

kehalikku ja kõlblist jõudu nõrgestab, nagu näituseks tubaka ja alkoholiliste jookide üleliigne tarvitamine, edasi igasugusest tervisevastasest ja inetust eluviisist loobub, mis päikese valgust ja väärtuslike inimeste silma peab kartma, igat liialdust, näituseks söömises, joomises spordiajamises maha jätab, selle vastu aga muret kannab kõige eest, mis keha tervendust, karastust, tahte ja kõblilise puhtuse kindlust ja edasijõudmist teaduste omandamisel soodustab, et hea

Julius Johannson

I noorsoo karskuskongressi pääsekretäär.

vaim ja head kombed õpilaskogu elu valdaksid.

Iga inimene peab esmalt päris välispidise autoriteedi tunnustuse astme läbi tegema, siis aga sellele sisemisele disiplinile välja jõudma, mis vaba inimese tundemärk on.

Igaüks peab varsti egoistlikeledele püüetele piiri panema ja õppima aru saama, et ta üks osa on ühiskonnast. Omavalitsuse vormid peavad teda seks aitama. Igal seminaristil on õigus oma vaba aega väljaspool õppetunde enese heaksarvamise järele mööda saata, siiski oodetakse temalt, et ta oma prii aja ja kõige oma energia eespool ülesseatud

sihile jõudmiseks ära kasutaks ja oma jõudu kõrvaliste huvide rahulduseks el killustaks.“

Õpilaskogu üldkoosolekuks, millest kõik kasvandikud kohustatud osa võtma, on Preisi haridusministri eeskirja põhjal lubatud üht õppetundi tarvitada, mille õpilased ise seks valivad. Üldkoosolekust võtavad osa pädagoogika nõukogu liikmed sõnaõigusega, võivad nõuandmistega esineda, kuid otsuste tegemisel hääleõigust neil ei ole. Õpilaskogu üldkoosoleku poolt vastu võetud omavalitsuse põhikirja järele valitakse juhatuse liikmed, need on ühtlasi õpilaskogu edustajad direktori ja pädagoogika nõukogu ees. Teised üldkoosoleku poolt valitud tähtsamad organid on omavaheline aukohus ja korterikomisjon. Iga orgaani asjaajamise juhtnõõriks on kodukord välja töötatud,

Aukohus kaitseb iga õpilaskogu liikme õigusi ja au nende abinõudega, mis talle antud, valvab selle üle, et üldkoosoleku poolt väljatöötatud määrustest üle ei astutaks. Karistused, mis aukohus võib määrata, on kergemalt raskemale minnes järgmised: märkus aukohtu ees, noomitus õpilaskogu üldkoosolekul, vabaduse kitsendus koduse arresti näol kuni kolme päevani, ajutine tagandamine õpilaskonna avalikkudest ametitest, keeld õhtul pärast kella 8 kodust välja minna, keeld seminari piduõhtutest osa võtta. Kui need karistused arvatakse liig kerged olevat, siis annab õpilaste aukohus asja pädagoogika nõukogu kätte harutada, aukohtu esimees peab aga pädagoogika nõukogu ees karistuse nõudmist põhjendama. Õpilastel, kes aukohtu otsustega rahul ei ole, on õigus pädagoogika nõukogusse edasi kaevata. On arusaadav, et vähemad tüliasjad, korrast üleastumised ja pisemad moraalsed eksimised kõik õpilaste aukohtus ära õiendatakse ja pädagoogika nõukogu ainult tõsisemaid asju tarvitseb harutada. Ja mida vähem nõukogul vaja õpilasi karistada, seda parem vahekord tekib tema ja õpilaste vahel.“

Noorsooliikumine välismail.

Prantsusmaalt.

Suurem jagu Prantsuse noorusest ei väljendu iseseisvalt, vaid „hulub ühes huntidega“ ning elab ainult enese eralõbule.

Iseseisvalt mõtleva noorsoo ossa kuuluvad: paremalt alates — „Action française“, väga rahvuslik, katoliiklik ning royalistlik. Edesi pahemale poole seisab „Jeune République“i grupp, katoliiklik, väga sotsiaalselt mõtlev, demokraatlik. Ta katsub poliitilisi suhteid parteide vahel kokkuleppele viia. Siis tuleb kaugelt suurem grupp „Jeuneses Republicaines“, sotsialistlikel noorsoogrupid ja päris äärmisel pahemal tiival seisvad — „Clarté“ ning „Kommunistiline noorsugu“.

Kõik need noorusorganisatsioonid on puht-poliitilised. Sääraseid, nagu on Saksamaal „Freideutsche Jugend“ või kõiksugused „Wandervogel“-grupid, oma väljaspool poliitikat seisva ideevallaga ei ole Prantsusmaal.

Laialisem nendest on kommunistlik „Clarté“, sest ta on vaid üks osakond suurest „Clarté“ rühmast, mis tegutseb nii üliõpilaskonna, haritlaste kui ka töölise seas, ning mille vaimliseks juhiks on laialt tunt kirjanik Henri Barbussé.

Prantsusmaal on kommunism veel kogemusetu, palju ideelisem kui meil, palju erineades meie sõimurohkest, harimatust, (mõistan haritluse all siin humaansust, kultuurilisust, antibarbaarsust, vaimlist intelligentsi), vaid raha ahnitsemisel põhjendavast „kommunistist“. Et aga Prantsusmaalgi nende taktika rahulolematust esile kutsuvad isegi kõige radikaalsemate seas, seda tõendab tunt kirjaniku- ja kriitiku Romain Rollandi alljärgnev kiri, mille „Junge Menschenist“ tõlgituna toome.

Kiri Romain Rolland'ilt.

(avaldet Rassegna Internationale'is, Pariis, 30. 3. 1921.).

Armas Sõber!

Sain viimase numbrü Teie Rassegna Internationale'ist ja ma näen, et mu nimi tihti esineb vaidlustes Clarté'st.

Ma ei saa mitte järele anda, et laotuks arvamine nagu langeks minu „Seletus vaimu rippumusest“ ühte Clarté omaga. Clarté on avalikult parteist vallat ja võitleb „diktatuuri ja provisorliku vägivalda abinõude eest, mis internatsionaalne kommunistlik partei oma tegevusprogrammi üles võtnud“.

Mina aga eitan seda! Ei tarvitse selles mingit kahtlust olla. Olen oma mõtteviisi Clerambault'is selgitand ja Clarté on oma ajakirja kolmes numbris selle vastu sõdind. Toon siin mõned read omast artiklist, mille ju kuude eest kirjutin ühe lühikest aega vältava kommunistide protsessi puhul ja mille avaldas „La vie Ouvrière“ omas numbris 25 veebr.

„Kommunistlikku parteisse astutakse nagu mõnda sõjaväkke; peab paenduma, selle distsipliinile ning võitlustaktikalle, kuid mina tõrgun sellest sest mul tuleb õigusega sõda meele; tean, et kui juba sõdur ollakse, siis midagi enam meist ei olene siia ehk sinna minna ja et siis, kui need pimedad jõud kord vabanevad kütkeist, keegi nõidusõpilane enam mingit maagilist valemit ei tea, mis neid taltsutaks. Ma usun sama vähe „rahvusse“ kui proletariaatigi: kunagi ei saa ma alistuma mingisuguselle diktatuurile. Raassipatriotism, klassipatriotism — ma ei taha üldse mingit patriotismi. Ei vaja mitte vähem, kui tervet inimsust.

Lisan veel järgnevad read ühest oma kirjast ühele kommunistlikule sõbrale, kes vägivõimu taktikat kaitses, ettekäände all, see olla „provisoorlik“.

„Nende apostlite hädaohtlik eksitus, kes vägivõimu kaitses mõne ideaalse sihi kasuks, seisab selles, minu arvates, et seda (vägivõimu) abstraktilt vaadeldakse, kui mõnd instrumenti, mida kätte võetakse ja jälle kõrvale pannakse tuju järele. See ideoloogiline arvamine ei vasta reaalsele tõsidusele. Ei ole mingit toimingut — ja veel enam, mingit toimingute süsteemi — mis mitte omi jälgi individuaalsesse või sotsiaalsesse organismi järele ei jäta.“

Vägivõimu tarvitamine ei või üialgi „provisoorlikuks“ jääda. Tema laastamised on mõjuvad nii tema tarvitajaile, kui ka sellele miljööle, kus ta end avaldab. Kõik mineviku revolutsioonid tunnistavad seda. Ja to kaugelenägev 1789—1794 aasta revolutsiooni vaimgi, Robespierre, oli teda aimum hirmu ja valuga — oli tunnud kokkuvarisemist, milie osaliseks revolutsioon saab — enne veel, kui ta ise enese sõngete saatusele alistus.

Sest on olemas saatus, mis valdab kõik need suured inimlikud võitlused, niipea kui nad kord käimas, ja nende aktsioonilist ning reaktsioonilist rütmi valitseb võimuga, mis seda vastupanematuks kasvab, mida pikemaks venib võitlus. See on hirmus tragöödia, milles nagu kuningas Ödipuski, kangelased ilma enese teadmata, enese ideaalide surmamiseks töötavad. Samuti toimisid konvendi mehed (et vaid minevikust rääkida).

Sellepärast tuleb niipalju, kui võimalik, kaugel hoida oma südametunnistus ja vaade sellest hävitavast masinast. Sest, kui juba sõrm sinna last, järgneb sellele kohe päägi. — Ehk parem, peab katsuma toime saada hiigla ülesandega, võimsat saatust purustada — nagu seda geniaalne Mirabeau revolutsiooni algpäevil ütelnud on:

„See on Prantsusmaa ja meie au, et see suur revolutsioon inimsusele ei kuritegusid ega pisaraid maksma pole läind! Riigid on tihti varjulise vabaduse vaid kalli vere hinnaga loond... Ajalugu on liiga tihti metsikute loomade toiminguid märkind, kust mõnikord vahest kangelasigi lei-

takse. Tohime loota, et me „Inimeste ajalugu“ algame.“ (27. juuni 1789.)

Ent hiiglane langes liig vara. Ja meil jäi nägemata näidend sellest homeerilisest võitlusest, milles ta koletisele otsa päale oleks teinud.“

Meie peame uuesti selle võitluse algama.

Nii väiksed kui ka me jõud on saatuse palees, ei ole meil siiski õigust saatuse ees ristile roomata. Meil ei ole õigust vägivõimuga toimida.

Prof. Dr. Johann Bergman,
silmapaistvam Rootsi karskustegelane, tunt karskusliikumise aegloo uurija ja rahvusvahelise alkoholismi vastu võitlemise büroo esimees. Oli paar aastat Tartu ülikoolis ladina keele professoriks, mis aja jooksul ta Eesti karskusliikumisest, eriti üliõpilaste keskel, osa võttis. Lahkus hiljuti (detsembri algul) Eestist, et Rootsis ülemkoja liikmena tegevusse astuda.

Päale selle, kui me ta oma vaenlaste juures hukka mõistnud oleme, ei tohi me teda ka omal arvel kasutada. Veel vähem vabaduse asja eest: sest see tähendaks vabadust hävitada, ettekäände all teda kaitsta. Panen tähele Clarté'd ja usun, ta pettub. Kuigi ma üksi jääksin, jään ma oma missionile siiski truuks, nõudes rahu inimeste seas ning uut arusaamist vaenuliste parteide vahel, nagu seda sõja kestes teind olen.

Kõige ees aga kaitsen, senni kui hingan, vaimu rippumattust iga militarismi, iga despotismi vastu.

„Kardame kõike, mis takistaks inimliku vaimu vaba teed. Kuigi ta niikaugele edesi jõudnud on, siis ei või teda ometi miski hoida langemast jämedamaisse eksitusisse, niipea, kui mõni jõud ta edasisammumise peatab: ta ei või seisatada, ilma tagurpidi langemata: ning alates silmapilgust, kus temale asjaolusid näidatakse, mida ta omaks tunnistada ega arvustadagi ei suuda, laseb see esimene piir, mis ta vabadust takistab, karta, et varsi enam midagi ta orjuseks ei puudu...“

(Condorcet kõne rahvuskogus 20 aprillil 1792.)

Olge kindel, armas Sõber, mu alandlikus sõbruses

Romain Rolland.

Vaba-Saksa noorsooliikumine.

(Freideutsche Jugendbewegung).

Silmatorkavaim ja tähelepanuvääriseim Saksa noorsooliikumise erivooludest on n. n. Vaba-Saksa liikumine, mis moodustub pääasjalikult „rändlindest“ ja nende taolisist organisatsioonest, pääasjalikult heljub aga üksikute isikute — juhtide — päädes ning väljendub eeskätt päale mitmekesiste „rändlindude“ ajakirjade „Junge Menschen'is“, „Freideutsche Jugend'is“, osalt ka „Vivos Voco's“ j m.

Ilma et selle liikumise põhiideid ja minevikku siinkohal põhjalikumalt kõne alla võtta, märgime ära vaid paar põhipanevat teesi.

1913 a. peeti Hennis, Göttingeni ligidal looduskaunil mäel „Kõrge Meissner'“) suur Vaba-Saksa noorsooliikumise juhtide koosolek rohkete vanemate ideoloogide (G. Wyneken, Avenarius, Traub j. t.) osavõttel ära, kus muu seas Vaba-Saksa liikumise sisu järgmiseks n. n. „Meissner-vormeliks“ kokku võeti:

„Vaba-Saksa noorsugu tahab oma enese määramise järele, enese vastutusel, sisemise teepärasusega oma elu rajada; selle vabaduse eest astub ta igas olukorras otsustavalt välja. — Kõik Vaba-Saksa noorsoo ettevõtted on alkoholi- ja nikotiinivabad.“

Sellele vormelile on nüüd, 1922 a. Vaba-Saksa liikumise juhtide Dr. Knud Ahlborn'i ja Ferdinand Goebel'i poolt järgmine pikem deklaratsioon juure lisat.

„Meie, vaba-sakslased, näeme inimkonna tõusu ta kolmes kehatuses: inimeses, rahvuses ja inimluses.

Loomalikkuse unest ja loodussiduvusest, üle leegitsema lõõva iseteadvuse ja elustava lapseea enese jõutunde sammus ja sammub inimsugu noorusea tormiselt esiletungiva, vaevalt paelustetava iseteadvuse astmele, et sellel astmel kas pisut peatama jääda ehk hukkuda.

Meie, vaba-sakslased, usume, et inimsugu sellest astmest ainult siis üle sammub ja enda

1) Samas kohas peeti läind suvel ka „Põhja Noorusnädal“ v. „Uud.“ nr. 1).

olulisse küpsuse ajajärku astu võib, kui üksikust nimeses täiesti teadlik, sihiselge ja jõudukoguv tahe ärkab ja juhtimise oma kätte võtab.

Küpse inimkonna pilt seisab meil hiilgavana sihina silmi ees: keha ja hing on mõtteküllale elule ühendet, lõomates inimsugu õnnestavate laste ja teoste loomigrõõmus, siiaamaani lahutet ja sageli heitluses armastav ja loov vaim on üheks ehitavaks tahteks saand.

Ükski ala ei sulgu ülesehitavalle tahtele: varade loomine ja jagamine, teadus, kunst ja kasvatus, koolid, kirikud ja riigid teenivad teda.

Osavõimud, mis omas mitmekesisuses kaose tingivad: härduse, ärrituse ja languse, teaduse, kunsti ja tehnika tahted saavad ühest ülesehitava vasttahtest kokku sulatet ja vaadeld pildi realiseerimiseks juhut.

Kõigil alul elustavad ülesehitavad ideed küpse inimkonna vaimlist horitsonti, omas tõestuses kasutades kõiki tungisid, mis korra nii tihti purustavalt mõjusid.

Elu ja väärtusi hävitavad võimuvõitlused, võimalikud sõjad, mürgitavad maitsmispohmelused (alkoholism) on nagu varemini inimsöömine, orjastus, auto d'affê'd. piinamine ja usuvägistus inimkonna poolt noorusea ohjeldamata jõudude jaurduseks tunnistet ja kõrvale heidet.

Meie teame, et sellel uuel astmel siiaamaani aimamatud hingejõud arenema hakkavad ja täitsa uued teo- ja heitlusalad end avavad.

Inimkonna riigi piirid laienevad kaugusse ja sügavusse. Vana unistus maapäälsest jumalariigist on seega omale uue sisu ja vormi võtnud, inimese välised sidemed on ta enesemääramise läbi võidet. Inimene elab oma hinge käsu järele.

Nii võrdelevad vaba-sakslased inimkonna kolme arenemisastet: inimene, rahvus ja inimlus üksikisiku kolme arenemisjärguga: lapsepõlv, noorusaeg ja täisiga, ning leiavad, et praegune arenemisjärk vastab üleminekulle noorusajast täisikka ning maalivad käesolevas deklaratsioonis selle eelseisva täisea pildi niisugusena, millisena vaba-sakslased seda kujutavad ja näha tahavad.

Kitked - katted.

Kirjandus koolikogudelle.

Selle päälkirja all andis haridusministeerium läind sügisel kooli raamatukogudelle soovitetava kirjanduse nimestiku välja, mille kokku seadnud J. Kalkun, J. Kents, T. Kuusik, M. Laarmann, V. Mettus, A. Oengo-Johanson, E. Peterson, L. Raudkepp, M. Küla, J. Karrelli, A. Kõrb, A. Öunapuu, ja agr. J. Lossmann. Trükki korraldanud M. Küla.

Kuuldavasti on mõnel pool ministeeriumi truud sulased asjast nii aru saand, et kui enne selle „kuulsa“ raamatu ilmumist mõni selles nime tamata teos raamatukogule omandet, siis see säält viibimata kõrvaldada tuleb, mida ka järjekindlalt tehtavat. Isegi õppurühingute raamatukogusid

ähvardetavat mõnel pool „tenseerima“ hakata (soovitame selleks eri instruktori ametisse panna — vana ministeeriumi armualune Truusmann oleks arvatavasti häämeelega nõus seda rasket kohustust oma pääle võtma!).

„Tarapitas“ № 7 kirjutab Quassimodo sellest uemast teosest:

„Haridusministeerium pole oma nimestikuga mingi teerajaja. Raamatukogude Korraldusselts andis varem välja „Soovitatavate raamatute nimekirja“. Haridusministeeriumi ylesanne on võrdlemisi lihtne olnud: tuli jätta välja osa esimesen nimestikun olnud teoseid ja lisada mõned oma poolt juure. Ning trükkida oma nimestiku kaanele kolmeteistkymne vastse kohtuniku nimed rasvaste tähtedega.

Mis leiab siis haridusministeerium tarviliku olevat noorsool kirjandusest teada ja mis mitte?

Võtkem kõige päält luulekirjandus, millega mõlemad nimestikud algavad. Eesti õppiv noorusugu ei tarvitse iial teada, et meil on sarnased luuletajad, nagu H. Adamson, A. Adson, J. Barbarus, J. Kärner, M. Lekstein, R. Reimann, J. Semper või M. Under. Isegi mitte Underi „Eelõitsengut“ ei tohi koolipinki hõõruv plika iial näpu vahele saada. Kuid mis neist rääkida! Ka vana Kreutzvaldi „Lembitu“ on keelu all, J. Tamme ei tarvitse tunda ning Juhan Liivi „Luuletused“ olla „otsas“, nagu hoiatetakse.

Kuid eriti huvitavad on tööd, mis haridusministeeriumi nimestikun lisaks on tulnud. Mis ongi nendega võrrelden Kreutzvaldi, Underi või Semperi omad! Eks ole ju yle maa tuttavad näit. E. Enno geniaalsed poeeside kogud „Ants Varesjalg“ või „Meie koduloomad“. Enne ilmumistki on nende väärtus juba sedavõrd selge, et nad kohe „eriti soovitetavate“ liiki langevad. (Rahuldage ainult mu uudishimu: kas nad „Kooli“ kirjastusel ilmuvad?) Eks kaalu ka näit. Sophia Vardi poeemid „Jaanitulelised“ kellegi Marie Underi raamatukesed kymme korda yles. Või kas võib keegi vaielda hra või proua või preili A. Oengo-Johansonile ylemaaliselt tunt kirjandusliku maitse vastu, kellelt on eriti soovitetavaks tunnustet ilmumatu antoloogia uvvestast Eesti lyirikast „Kuldkiired“. (Ainult kysimus: kas see hra, pr. või prl. yheltki meie luuletajalt luba on palund luuletuste avaldamiseks, või sisaldab see kogu ainuyksi kokkuseadja omi „kuldkiiri“?)

Kuid mingem jutustava proosa juure. Iseenesestki mõista, et keegi pole meil kuulnud sarnaseist kirjanikest, nagu A. Gailit, Milli Mallikas, Jaan Oks, Richard Roht, K. Rumor, J. Sillaots või J. Semper kui novellist. Aga vaat järgmised proosakirjanikud on kyll ylemaaliselt tuttavad: P. Grünfeldt, E. Kevend, R. Kivit, T. Kuusik, P. Mitt, J. Oro, Ussisoo-Kuusik ning Gori (mis ajast küll hra Bauer temaga ära on leppind?)

Misjaoks sihukest tyhipaljast näitekirjanikku meeie tuletada, nagu keegi Chr. Rutoff; aga vaat

tunt dramaatik Arn. Liiv on kirjutand oma suurepärase „Vigurivända“ ja H. Vaks „Tuutulinna mosekandid“. Need on unustamatud!

Misjaoks meie noorsugu peab teadma, et on olemas sarnased kymnenda järgu kirjanikud, nagu keegi Zola, Hebbel, Keyserling, Turgenjev, Kielland, Linnankoski või Eino Leino. Tähtis on, et oleksid edustet sarnaste esimese järgu suuruste teosed, nagu Ezygani „Väikesed kerjajad“ või S. A. Tsharskaja „Vürstitar Dshavaha õhtud“.

Kirjandusloo ja kriitika osan on haridusministeerium äkki leidnud, et meil siiski on keegi kirjanik August Gailit ja see on kirjutand mingisugused „Klounid ja faunid“, mida veel eriti soovitetakse. Samuti on A. Kivikas kirjutand põhjapaneva teose „Maha lüüriline shokolaad“ ja Jaan Oks on avaldand omad „Kriitilised tundmused“, mis samuti eriti soovitetav. Nagu näha, need poisid mõistavad kyll arvustada, kuid ise kirjutada ei oska. Nende kõrval on täiesti vääritud näit. K. A. Hermanni kirjanduse ajalugu, J. Semperi „Nõukatted“ ja „Walt Whitman“ ning A. H. Tammsaare „Sõja mõtted“. Kui need raamatud kusagil kooli biblioteegin leiduvad, siis tulevad nad sedamaid kõrvaldada, sest haridusministeerium ei või neid soovitada.

Ja saman tempon edasi! Mis on mõni Fr. Nietzsche, kes on kirjutand jumalavallatu raamatukese „Vastkristlane“. Palju tähtsam on Th. Tallmeister, kes oman raamatun „Nietzsche ja ristiusk“ on näitand, mihuke armetu mehikene see eelnimetet Nietzsche õieti on. Saman tempon edasi, nii et meil tarvis pole enam võrreldagi!

Mulle näis haridusministeeriumi nimestiku tendents esialgu selge olevat: „hoida“ meie noorsugu kõlbliselt ja ühiskondlikult „kahtlase“ lehtyyri eest. Sellen kirjanduslikun piiramis seisukorran on loogikat, kuigi see kirjanduslikust seisukohast on rumal loogika.

Mis hoolib haridusministeerium, et sel teel pool meie praegusest kirjandusest noorsoole tundmatuks jääb. Mis hoolib ta sellestki, et meie nii kui nii vaesest tõlkekirjandusest veel tunduv osa vande alla pannakse. Olgem armuheitmatud: maha Nietzsche!

Kuid võrdlemata kurvem on lugu, kui kysimust teiselt poolt vaadelda. Hyva, haridusministeerium on palju kirjanduslikult väärtuslikke, kuid kasvatuslikult tema arvaten kahjulikke teoseid välja jätnud. Kuid õelge, millise yliveidra loogika järele on ta siis nende väljajäetavate asemele võtnud kirjanduslikku rämpsus ning pahna?! Mispärast: maha Nietzsche — pastor Tallmeisteri nimel?! Mispärast: maha Oksa „Tume inimeselaps“ Tsharskaja „Vürstitar Dshavaha“ nimel?! Kas selleks, et noorsugu oma pää igasugust pahna täis tuubiks, nii et sinna eluilmaski muud ei mahuks? Kas selleks, et tal ka hiliseman elun ial kriteeriumi poleks, et eraldada kirjandust makulatuurist?*

Meie ajakirjanduse kodumaa tundmine.

„Päevaleht“ № 264 (29 okt 1922) toob Ingeri haridusseltsi avamispidu (Kalliveres, Narva taga) kirjelduse päälkirja all „Hiiumaalt“. Eelmises numbris oli meil juba kõnet ajakirjanduse hoolimattusest meie rahvus-kultuuriliste püüete kohta, nii et siinkohal isegi imestada ei maksa, et meie suurem ajaleht Kallivere ja Ingeri äkki Hiiumaale asetab. Ime ainult, et veel mitte Hiinamaale.

Mitte Aafrika inimesesööjate keskelt

vaid demokraatlikust Eesti vabariigist (asub Euroopas!) kus maksev „südametunnistuse vabadus“, toob „Vaba Maa“ № 302 (28. XII. 1922.) järgmise sõnumi:

„Veebruarikuul s. a., kui noored nekrutid 1. jalaväepolku tulid ja neile püssid kätte anti, tõrkus nekrut Sepp püssi kätte võtmast, seletades, et püssi kättevõtmine tapmist tähendada. Kui rooduülem temale tõrkumise tagajärjed selgeks tegi, jäi Sepp oma arvamise juurde kindlaks ning läks õppusele ilma püssita. Kui tema vastu ülemuse poolt süüdistus tõsteti, seletas Sepp, et tema adventist on ning sõjariista kätte ei võta.

Kohus mõistis Johannes Mihkli p. Seppa 1 aastaks distsiplinaar väeosasse.“ See on ainult üks näitus!

„Sina ei pea mitte tapma“!! Usuõpetus sunduslikult kooli!

XX aastasaja kristlased!!.

„Tuulikulised“ neegripoisid.

„Uudismaa“ (pigemini üldse koolinoorsoolikumine, millel on rohkesti eeldusi kujuneda üldiseks, autonoomseks noorsoolikumiseks) ei taha eneselle mitte oma ideeliste vastaste sõimamise ega mõnitamisega reklaami teha, nagu seda armastavad „Noortöölised“, „Töölised“ ja „Noorproletaarlased“, vaid meie tunneme austust iga idee vastu, niipalju, kuipalju see idee on tõepoolest ideeline, s. o. sisemise veendumuse vili, ega mitte egoistlike tungide tühipaljasilt. Sellepärast oleme senni endi pahempoolseist naabreist vaikides mööda läinud. Mis puutub nende sõimusse ja valesse, siis pole me tarvilikuks pidand siin sõnagagi vastata ega õiendada, sest on asju, mille külgi puutumine ja mille pääle vaataminegi juba enam au ei tee. . . Nende jaoks kes arvavad, et liialdame, tsiteerime „Töölised“ № 20 (2. XII. 22.) mõne koha näituseks rohkearvuliste sarnaste „pärlite“ hulgast:

„Peale Viljandi kongressi jõllitasid koolinoorsoo Keskliidu bürokraadid äraandlikult silmi, kui Bauer „kommunistlisi“ õpilasi, kes kongressil mädanenud kodanlist korda kärevalt arvustasid, ukse taha loopis. Need bürokraadikesed, kes igal sündsal ja sündmata juhtumisel pasundavad endid igasuguse vägivalla vastu võitlejateks, isegi liidu põhikirja järele on nad kohustatud oma liigete huvisid kaitsma, kiitsid oma vaikimisega Baueri

kristliku puhastustöö õigeks. Nüüd on need noorus-radikaalid veel ühe koera-alandusega maha saanud. Läänud kuul peetud Tallinnas Asemikkokogu koosolekut, kus otsustatud ilma ühtki protestisõna ütlemata isa Baueri näpunäiteid tähelepanna ja praegune koolinoorsoo liikumine likvideerida, ning kõik liitude varandused Püha-Jüri kutsikatele — skoutidele — üle anda (! „U“ t.) Tallinna liit on end juba likvideerinud. Eelmises „Noor Töölises“ küsis avalikult keegi liidu liige, kuhu Tallinna liidu varandus pandud. Omalt poolt kuuleme, et likvideerimise puhul „ninad“ suurema joomingu toime pannud, mille katmiseks muidugi osa varandust tarvitadi, ülejäänud osa läinud Rikkandi kukepüksi poistele pusside ostmiseks. Töölisnoortel kodanlikes koolis vaja jätkata tegevust Viljandis vastuvõetud otsuste põhjal.

Meil ei ole sellele midagi juure lisada — räägib iseene eest. Soovitame ülaltoodud ainult võrrelda E. K. K. Asem. Kogu VI koosoleku tõrnu kirjelduusega „Uud“ № 1.

Mitte vähem huvitavad pole „Töölises“ № 18 ja 32 küsimised „likvideerund“ Tall. Koolin. Liidu varanduse kohta. Küsimus, kui sarnane, võiks ju vastamisväärne olla, kuid ei ole ükskõik, kelle poolt ta esitatakse. Meil on juhuslikult teada see-kordse küsija „elulugu“, ja loodame, et selle esitamine küsimuse enesegi selgitab. Nimelt oli meil au küsijat II koolin. kongressil (Tallinnas 1920) näha ja kuulda agarana skoutismi kaitsejana ja tegevskundina. Hiljem saatis „Uudismaalegi“ sel-lekohast kaastööd, mis aga kirjaoskamatusse tõttu paberikorvi läks. Aasta hiljem figureerib ta juba oma „juudi“ keele poolt kuulsa „Noor-sepa“ toimetaja kohal. Paari kuu pärast lahkub säältkki ja on agar koolinoorsooliitlane ning valmistub IV koolin. kongressil kogu skoutismi materdama, jääb aga viimasel silmapilgul saladuslistel põhjustel „haigeks.“ Samal ajal liigub „Sotsialdemokraadi“ „kõrgemates sfäärides“, nimetab end koguni viimase toimetuse liikmeks ning organiseerib sotside noorperet. Veidi hiljem kuulukse ta juba isesotside noorsooühingus tegutsevat. Ja nüüd — a. 1922 — kommunistide „Töölise“ neegripoiss! Igatahes kiire, edu!“ Kuid vähe sellest. Tallinna koolinoorsooliitlased räägivad veidi iversearki „suhestest“, mis sel noormehel liidu kassaga olla. Sama laadi asjust kuulukse kõneldavat skoutide ja noor-seppade peres.

Kui nüüd sarnased saksad meid sõimama ja meilt aru pärima tulevad, siis tarvitseme küll õige vähe endid äritada, olgugi et üldiselt koolinoorsoo ühingute asjaajamine sarnases korras on, et see avalikkust ei karda.

Ideelise suhte kommunistilise (noorsooliikumisega) loodame edespäidi, võib olla juba järgmises numbris, kõne alla võtta, ilma et sarnastel „tuulikulistel“ sulgrüütritel endi päälle mõjuda laseksime.

Kroonika.

Tallinna noored.

Käesolev õpiaasta on Tallinna noorsooliikumise seisukohast vaadatuna üks õnnetumatest ja vaesematest, mis kunagi olnud. Koolinoorsooliikumisele anti tugev hoop Tall. Koolin. Liidu vägivaldse sulgumisega. On kindel, et viimane kõigi oma puuduste päälle vaatamata palju hääd suutis teha ükskõiksuse ja tuimuse kaotamiseks ning üldiste huvide äratamiseks meie õppurkonnas. Liidu hävitamisega alustasid tööd üksikud ühingud, millest edukamad spordiühingute liit muusika ühing ja karskusühingute koondus. Esimene oma järjekorraliste võistlus-õhtutega on suutnud huvi tõsta noorsoo kehalise kultuuri arendamise vastu. Rahalise külje parandamiseks on hakatud omavahelisi piduõhtuid korraldama. Siin tuleks silmas pidada, et noorsportlased endi tegevust mitte ainult võistlustes ja klunkerites nägema ei hakkaks, vaid endi pääülesannet — harmoonilist kehakultuuri — ka silmas peaksid. Muusika ühingul on kaunis soliid laulukoos hr-a Kasemetsa juhatusel, millel noorsoo esteetilise arenemise ja mõistliku lõbu muretsemise kohta kahtlemata suur tähtsus. Karskusühingute koondus on korraldand paar omavahelist koosviibimist, kuid karskusaate tegelikuks käsitamiseks ja levitamiseks pole suudet palju ära teha. Aktiivsemad selles suhtes näivad olevat mõne kooli (näit. Seminari) karskusühingud.

Päälle nimetat' koolidevaheliste ühingute on pea igas koolis veel oma organisatsioonid, mille tegevus aga piiratum.

Väljaspool koolinoorsugu tegutsevad „Tungal“ ja Ü. E. N. Ü. Tallinna Osakond. Mõni aeg tagasi asutati neile lisaks veel uus ühing „Koit“.

Poliitilistest ühingutest tegutsevad legaalselt sotsiaaldemokraatide ja isesotside noorsoo ühingud, kes isekeskis tublisti maadlevad. Illegaalsete kohta võib täpipäälseid andmeid saada kaitsepolitseist.

Tapalt.

1919 a. oli Tapal kaks keskkooli ja kummagil oma õpilasuühing. Hiljem liideti aga koolid, mille tagajärjel liitusid ka ühingud. Vahepeäl lagunes ühine ühing mitmeks eriorganisatsiooniks, nagu spordi, musika j. m. ühingud. Et sarnane eriühingute moodus tuntava jõukillustamise enesega kaasa tõi, ühinesid nad 1922 a. kevadel ühiseks Tapa ühisrealgümnn. õpilasuühinguks. Viimane jaguneb osakonnadesse, millel oma kodukord ühingu põhikirja piires. Praegu töötavad karskuse, spordi, muusikalise-näite- ja kirjandus-teaduse-osakonnad.

Osakondade sissetulekud lähevad ühisesse kassasse.

Spordi osakond on tegutsend spordi alal niipalju, kui seda olud on luband. Sügisel

korraldeti õpilaste vaheline spordivõistlus, rida jalgpalli võistlusi j. n. e. On olemas ka tarvilised abinõud, isegi oma paat.

Muusika osak. on ellu kutsund laulukoori ja keelpillide orkestri.

Karskuse osak. on korraldand mõned referaadid, lugemisõhtud, raamatukogu. On väljaannud õpilaste ajakirja „Algajad“ kolm numbert (šapirografeerit).

Üsna laialine töökava on ka kirjandusteaduse osakonnal, kes sügisest saadik aga midagi tähtsat korda pole saatnud. On lugemislaud, kuid seda ei peeta korralikult.

Päälle muu on ühing korraldand möödunud poolaastal kolm omavahelist õhtut ja ühe perekonna-õhtu.

Ühingul on praegu liikmeid 90, neist 4 õpetajat.

Tuleviku kavatsusist võiks nimetada osavõttu II Järva „Noorte-Pühast.“ —ich.

I rahvanoorsoo kongress

mis Ülemaalise E. Noorsoo Ühenduse kutsel Tallinnas detsembri lõpul kokku astuma pidi, on lihavõtte vaheajaks edasi lükat. Teatavasti otsustas E. K. K. asem. kogu ka V koolinoorsoo kongressi lihavõttevaheajal Tartus ära pidada.

Õppurühingute normaalpõhikiri

millest „Uud.“ № 1 (lhk. 14) teatasime, et selle makspanekuga sennised koolin. liidud likvideeruma peavad, on nüüd tööerak. Veidermanni haridusministriks olles, lõpulikult vastu võet ja hakkavad 1 aug. 1923 a. maksma. Missuguseid järeldusi sellest koolinoorsooliitlased teevad, on alles selgumata.

Pärnu Õppurühing „Püü“

tekkis ühisrealg. läind kevadel, kui töötamisvõimalused kohalikus koolinoorsoo liidus raskeks muutusid, kadunud P. Sarapuu algatuseel. Ühing jätkab tegevust kaunis hoogsalt. On korraldet esperanto keele kursused, lugemislaud oma kooli juures jne. Alalistest gruppidest tegutsevad näitegrupp ja karskusrupp. Kõige silmapaistvam on aga ühingu aegkiri (šapirografeerit), millest senni ilmunud 2 numbert, mis mõlemad oma sisukusega pärnlastele omaseid võimeid peegeldavad.

Järgmises numbris loodame Pärnu olusid ligemalt valgustada.

Koeru õppurite ühing „Järvala“

pühitses neil päivil oma olemasolu kolmandat aastapäeva. Tähendet täspäeva mälestamisest võtsid osa ka kohaliste organisatsioonide esitajaina mitmed endised liikmed, peeti sütitavaid kõnesid ja õeldi mitmelt poolt tervitusi.

„Järvala“ on oma lühikesest tegevusajast hoolimata võrsund üheks kõige soliidsemaks ja viljakamaks maakoolide noorsooühinguks.

„Asutamisest saadik on ühing oma häälekandjat „Lõket“ välja annud, mida senni on ilmud 24 numbert. Et oma liikmeid õpitarvetega varustada, asutati majandusseksioon, mille 1921/22 õpiaasta kassa läbikäik oli 320.000 mrk. Sellest ettevõttest on võrratu suur kasu olnud ühingule ja tervele koolile. Algusest pääle hakkas ühing ka spordiriistu muretsema ja asutas spordi osakonna. Tehti katset ka erilise karskusosakonna elustamisega, kuid et ühing asus tervena täiskarskuse alusel, ei leidnud osakond algusest pääle omale tarvilist tööala. Ühingul on 114 kõiteline raamatukogu. Ühing on korraldand Soome keele ja lindude täistoppimise kursused, on pannud toime mitmesuguste eeskavadega pidu-, muusika-, perekonna-, kõne-, kirjanduse ja vaieluseõhtuid, kerge spordi ja jalgpalli võistlusi. Käesoleval aastal asutati kunsti ja teaduse osakond. Ainelist toetust ei ole ühing väljastpoolt kustki saand.

Kirjavastused.

K-i. Tallinnas. Puudutasime Teie poolt käsitet küsimusi teisel, veidi soodsamal kujul. Sarnaste asjade suhtes palume meid järjest informeerida — pole viga, kui toimetuse mõne asja oma äranägemise järele ümber töötab.

J. Rist. Tartus. Tõlge Nietzschest ilmub järgmises numbris Siin ei luband ruum.

R-k. Tpl. Täiendasime toimetusel käepärast olevate andmetega, kuna Teie kandist varem sõnumeid pole ilmud.

Toimetuse.

Tegev toimetaja: Al. Juhanson. **Vastutav toimetaja:** cand. hist. Peeter Treiberg.

Toimetuse kollegium: A. Anni, B. Ingel, Jul. Johannson, E. Kadak, E. Laid, J. Rosental ja K. Zirkel.

Väljaandja: E. Koolinoorsoo Keskliit.

Toimetuse adress: Tartu. Postkast 79. Toimetaja kõnet. iga p. kl. 12—2 Jakobi t. 8, telef. 404.

Omis asjus.

Käesoleva numbriga

läheb maksuta kaasa I noorsoo karskuskongressi protokoll, mis on õieti haruldane juhus „Uudismaa“ lugejaskonnale, sest nim. lisa on peaaegu suurem ajakirja ühest numbrist ja maksaks eraldi ostes peaaegu sama palju, kui ajakiri ise.

Korjanduse asjus

tuletavad korjanduse korraldajad kõigile korjajatele meelde, et korjanduse tähtaeg 1 veebruaril 1923 lõpeb ja et selleks ajaks kõik korjanduslehed ühes rahaga ära tulevad saata. Kuna h-ra V. Ernits, kelle nimele korjat summad senni palut saata, kodumaalt eemal viibib, palutakse korjandusest saad summad ja korjanduslehed saata „Uudismaa“ tegevtoimetaja A. Juhanson'i nimele, Tartu, Postkast 79.

Ärgu eelolevat aega kunni 1 veebr. keegi korjajatest kasutamatta jätku. Eelarves on korjandusest ette nähtud 50.000 mk. sissetulekut. Et seda summat kokku saada, peaks iga lehega vähemalt 300 marka sisse tulema. Kes tahaks oma lehte vähemaga ära saata?!

„Uudismaa“ levitajaid

palume arved iga paari numbri tagant ära õiendada. Osal levitajail on arved alles läind aastakäigu numbrite eest veel õiendamata — neid palume iseäranis rutata.

Raha saata on kõige hõlpsam postitšekiga, mis maksab esimese 1000 m. ehk selle osa päält 5 mk. ja iga järgmise 1000 m. pealt 2 mk. Tšekk saadetegu ühes kaaskirjaga toimetusele tähtkirjas. Ka korjanduse arvete õiendamisel on see kõige hõlpsam tee.

Kulude kohta lisatagu igakord, kui nad saadetavast summast maha arvat, arve ligi. Viimane, kui omavaheline dokument, ei tarvitse tempelmarkidega varustet olla.

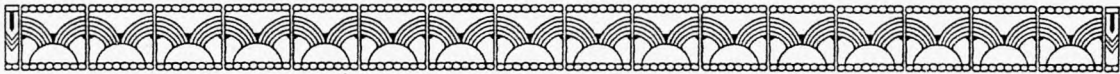
Järgmine number

ilmub, kui vähegi võimalik, veebruarialgul.

Õiendus.

„Uud.“ № 1, Paul Sarapuu nekroloogis on öeld, et P. S. hukkus ühes isaga. Täiendavate teadete järele on ühes kadunuga hukkund ainult ta noorem vend, kuna isa praegugi elab. Kadunu võõrsil randa uhut ja kodumaale tood põrm maeti Pärnus 6 okt. 1922 omaste ja kohaliku koolinoorsoo osavõttel.

Toimet us.

Ilmus Saksamaal.

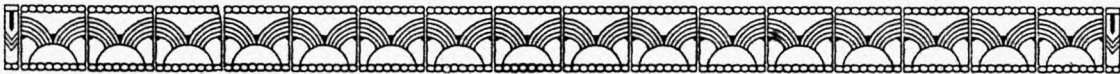
Rundbriefe der Nordischen Jugend.

Sisaldab huvitavaid ülevaateid ja mõtteavaldusi Saksa, Rootsi, Norra, Daani, Soome, Eesti ja Läti noorsooliikumisest.

„Ein Siegesdokument des neuen ernsten Jugendwillens“ — on teda Saksamaal nimetat.

Autoriteks on silmapaistvamad nimetat maade noorsooliikumise juhid. (Eesti osa — üliõp. A. Anni), mistõttu ükski, keda huvitab põhjamaade ja Saksa noorsooliikumine, selle raamatuga tutvunemata ei pea jätma. Teksti illustreerivad pildid põhjamaade noorsoonädalalt Hansteinis 29. juul. — 4. aug. 1922.

48 suurt lehekülge. Saadaval „Uudismaa“ toimetuselt, levitajailt ja suuremaist raamatukauplusist, kus „Uudismaa“ müügil. Hind „Uudismaa“ toimetuselt ja levitajailt ostes 50 mk., kauplusilt — 75 mk.

Koolid, ühingud, raamatukogud, lugemistoad ja üksikisikud kes veel „Uudismaad“ tellind pole, tehku seda viibimata. See on kõige kindlam tee ajakirja järjekindlaks kättesaamiseks.

Suureks kergenduseks

tellimisel on see, et „Uudismaa“ tellimisi kõik Eesti postkontorid ilma lisatasuta vastu võtavad.

Tellimise hind: aastas (8 numbrit) — 200 mk.,
pooiaastas (4.) — 100 mk. Üksik number 25 mk.
Toimetuse aadress: Tartu, Postk. 79.

Kuulutage „Uudismaas“

sest „Uudismaa“ lugijaskond moodustab laia ostjatekihi eriti kirjanduse ja koolitarvete alal. Kuulutuse hind 1000 mk. lehekülg, $\frac{1}{2}$ lhk. — 500 mk. jne.